

Våra prisbelönda tuberkuloskrifter

Holmberg, Anton Edvard Teodor,

46 C e Br.

National Library
of Sweden

HOLMBERG

Med.
Tuberkulos
(Pr.)

HYGIEA.

MEDICINSK OCH FARMACEVTISK MÅNADSSKRIFT

UTGIFVEN AF

SVENSKA LÄKARE-SÄLLSKAPET

REDIGERAD AF

Prof. Dr P. J. WISING

UNDER MEDVERKAN AF

Dr IVAR ANDERSSON, Prof. Dr JOHN BERG, Prof. Dr F. LENNMALM och
Dr F. W. WARFVINGE.

SEXTIONDETREDJE BANDET.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1901.

Separataftryck

HYGIEA

REVUE DE MÉDECINE GÉNÉRALE

REVUE DE MÉDECINE GÉNÉRALE

REVUE DE MÉDECINE GÉNÉRALE

Våra prisbelönta tuberkulosskrifter.

Af Anton Holmberg.

De sista åren af det nyss tilländagångna seklet hafva i vårt land särskildt utmärkt sig för kraftiga och omfattande åtgärder mot vår mest förhärjande folksjukdom, lungsoten.

Såsom utgångspunkt för dessa åtgärder torde kunna betraktas den långvariga och grundliga diskussion af tuberkulosfrågan i alla dess faser, som ägde rum i Svenska Läkaresällskapet under en följd af sammanträden våren 1896. Ämnet uppdelades i 11 punkter och hvar och en af dessa behandlades för sig efter ett af utsedd sakkunnig hållet inledningsföredrag. Såsom resultat utgick ur diskussionen ett »uttalande» af Sällskapet, där i korthet angåfvos Sällskapets önskemål i frågan.

Fremst bländ de »offentliga åtgärder mot tuberkulos», hvilka Läkaresällskapet i nämnda »uttalande» förklarar vara »af behofvet påkallade», står »lungsotssanatoriernas upprättande för mindre bemedlade personer, som ännu kunna hafva utsikt att förbättras». Och det dröjde ej länge förr än utsikt var öppnad till förverkligande af önskningarna i denna del. Det skedde genom vår Konungs med rätta prisade beslut att »till sanatorier för mindre bemedlade lungsotspatienter, (folksanatorier)» anslå hela det belopp af 2,200,000 kronor, som af svenska folket insamlats och i september 1897 öfverlämnades till Konungen med anledning af hans 25-åriga regeringsjubileum. Då sedermera den kommitté, hufvudsakligen bestående af läkare, åt hvilken Konungen uppdrog den närmare utredningen af frågan om fondens användning för ofvannämnda ändamål, förklarade sig icke kunna, i enlighet med den promemoria, som lämnats kommittén till ledning och där det genast i början heter, att det vore »i hög grad önskligt» att sanatorierna måtte blifva tre, med fondens medel åstadkomma flera än två sådana anläggningar — sanatorierna skulle nämligen icke blott uppföras och utredas, deras bestånd måste äfven tryggas genom afsättandet af ett tillräckligt driftkapital —, så skyndade 1898 års Riksdag, lifvad af det nyväckta intresset för lungtuberkulosens bekämpande, att, efter motioner i båda kamrarna, bevilja ett belopp af 850,000 kronor till ett tredje folk-

sanatorium af samma omfattning som de af kommittén föreslagna, hvarförutom samma Riksdag, på Kongl. Maj:ts proposition, till sanatoriestiftelsen öfverlämnade på tre af kommittén utsedda kronodomäner erforderlig byggnadsplats jämte allt för byggnaderna behöfligt timmer. På detta sätt har nu vårt land inom loppet af 4 år erhållit tre verkliga folksanatorier för lungsjuka, lika fördelade på landets tre hufvuddelar, hvart och ett rymmande 100—120 patienter och med delvis så billiga platser, att ingen torde kunna anses af fattigdom utesluten från delaktighet af dessa anstalters välsignelser.

Men Läkaresällskapets diskussion i tuberkulosfrågan ledde äfven och ännu mer direkt till en annan viktig åtgärd mot lungtuberkulosen, nämligen åstadkommandet på statens bekostnad af folkskrifter i ämnet. Det är om dessa små skrifter, de numera bland folket välbekanta »gröna lungsotsböckerna», deras tillkomst, spridning och mottagande, vi trott några sammanfattade upplysningar skola intressera Hygieas läsekreter. Tidpunkten för en sådan öfverblick har också just nu syntts lämplig, sedan helt nyligen den finska öfversättningen af en bland dessa skrifter kunnat utsändas inom landet, hvarmed arbetena i denna riktning vunnit ett slags afslutning.

Initiativet till dessa folkskrifter om lungsot tillhör obestridligen Svenska Läkaresällskapet. äfven om den första idéen där framkastades af Medicinalstyrelsens d. v. chef. Den, som emellertid upptog och utvecklade tanken, var förste stadsläkaren i Stockholm, professor K. Linroth, numera generaldirektör i Medicinalstyrelsen. På hans förslag beslöt nämligen Läkaresällskapet den 2 juni 1896 att ingå till Kongl. Maj:t med en motiverad anhållan, att Kongl. Maj:t ville anslå medel till 3 pris å resp. 1,500, 1,000 och 500 kronor att utdelas för de bästa populärt affattade skrifter, innehållande råd och upplysningar till allmänheten angående skyddsåtgärder mot tuberkulos, hvilka efter derom gjordt tillkännagifvande till täflan ingifvits.

I den und. skrifvelse, som på grund häraf blef af Sällskapet aflåten till Kongl. Maj:t den 31 december s. å., anföres, bland annat, att Sällskapet, som under år 1896 utförligt behandlat frågan om tuberkulos och de åtgärder, som borde vidtagas för att motarbeta spridning af denna, särskildt i dess form af lungsot förödande sjukdom, kommit till den öfvertygelsen, att en af de första och viktigaste åtgärderna i sådant syfte vore att genom skrifter bibringa folket upplysning om sjukdomens natur och utbredningssätt samt de försigtighetsmått, som mot densamma borde iakttagas; att sådana folkskrifters främsta uppgifter vore att upplysa de af berörda sjuk-

dom angripne äfvensom deras omgifning om den stora fara, som vore förbunden med ett oaktsamt umgänge dem emellan, att lämna klart och tydligt besked om de försigtighetsmått, hvarigenom denna fara kunde minskas eller upphävas, samt att påvisa, att utsikterna att vinna bot för tuberkulos vore större, ju tidigare en lämplig behandling af sjukdomen inleddes; att, då anspråken på dylika skrifter måste ställas högt, Sällskapet föreställt sig, att anordnandet af en pristäflan skulle vara ett synnerligen tjänligt medel att förmå ett större antal författare att pröfva sina krafter på denna uppgift; att prisen vid en sådan täflan borde blifva tre, ett å 1,500 kr., ett å 1,000 kr. och ett å 500 kr.; samt att Sällskapet vore villigt åtaga sig täflingsskrifternas bedömande; på grund hvaraf Sällskapet anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes för ifrågavaranda ändamål af allmänna medel anvisa ett belopp af 3,000 kr. äfvensom lämna de föreskrifter, som för pristäflingens anordnande kunde erfordras.

Sedan denna Läkaresällskapets skrifvelse blifvit af Kongl. Maj:t remitterad till Medicinalstyrelsen, hemställde denna myndighet om bifall till framställningen samt att åt Sällskapet måtte uppdragas ej blott att bedöma täflingsskrifterna utan ock att vidtaga alla öfriga för täflingen erforderliga åtgärder, dock med iakttagande af följande allmänna föreskrifter, nämligen: 1:o att täflingen skulle vara anonym; 2:o att skrift, om den skulle kunna erhålla pris, borde i kortfattad och populär form afhandla tuberkulosens, särskildt lungtuberkulosens smittosamhet och botlighet samt klart och tydligt redogöra för de försigtighetsmått, hvarigenom faran af umgänge med lungotssjuka kunde minskas eller upphävas; samt 3:o att den, som i denna täflan erhöle pris, skulle till staten afstå eganderätten till sin skrift.

På grund af hvad Läkaresällskapet och Medicinalstyrelsen sålunda anfört fann Kongl. Maj:t godt att genom nåd. bref den 28 maj 1897 dels för det af Sällskapet angifna ändamål ställa till dess disposition ett belopp af 3,000 kr., dels ock bifalla hvad Medicinalstyrelsen i öfrigt hemställt; och skulle Sällskapet efter täflingstidens slut till Kongl. Maj:t öfverlämna den eller de täflingsskrifter, som blifvit prisbelönda, med uppgift om beloppet af de pris, de olika skrifterna erhållit, samt tillika göra den und. framställning i fråga om skrifternas offentliggörande och spridning, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Vid sammanträde den 14 september s. å. beslöt Läkaresällskapet dels att i de medicinska tidskrifterna och vissa dagliga tidningar införa ett tillkännagifvande, hvori Sällskapet,

med iakttagande af bestämmelserna i nyssnämnda Kongl. bref, inbjöd svenska medborgare till ifrågavarande täflan, för hvilken tiden skulle utgå den 1 April 1898 kl. 12 på dagen, dels att, för åstadkommande af en så sakkunnig prisnämnd som möjligt, anmoda de Medicinska Fakulteterna i Uppsala och Lund samt Karolinska Institutets Lärarekollegium att före den 1 april 1898 utse hvardera en sin medlem att jämte två af Sällskapet utsedde prisdomare utgöra prisnämnd i denna täflan; och bestämdes tillika, bland annat, att denna prisnämnds mening skulle blifva i de punkter, hvarom minst 4 af medlemmarna varit ense, afgörande, så att Sällskapet därutinnan endast hade att stadfästa prisnämndens förslag.

Den 5 april 1898 anmäles i Sällskapet, att ej mindre än 35 täflingsskrifter inkommit inom den föreskrifna tiden samt att till ledamöter i prisnämnden utsetts af Medicinska Fakulteten i Uppsala professoren S. E. Henschen, af motsvarande akademiska myndighet i Lund professoren S. Ribbing och af Karolinska Institutets Lärarekollegium e. o. professoren J. G. Edgren. Sällskapet hade nu att välja de 2 återstående ledamöterna i nämnden. Sedan af en ledamot i Sällskapet framhållits, att, då pristäflingen vore utlyst för att framkalla verkliga folkskrifter om tuberkulos, det vore synnerligen önskvärdt, att bland prisdomarna funnes en person, som icke vore läkare, beslöt Sällskapet, att vid det förestående valet röster skulle få afgifvas äfven på en icke-läkare. Och utsåg Sällskapet härpå till prisdomare rektorn vid södra latinläroverket i Stockholm C. von Friesen och stadsdistriktsläkaren i Stockholm H. Wetterdal.

Den sålunda af 4 läkare och 1 skolman sammansatta prisnämnden afgaf till Sällskapet sitt utlåtande den 22 januari 1899. Enhälligt tilldömes där pris åt tre bland de inlämnade täflingsskrifterna. Motiveringen är följande:

1:sta priset — på grund af »dess klara, rediga, kortfattade, noggranna, inom ramen af en folkskrift fullständiga och populära framställningssätt».

2:a priset — »är lättläst, skrifven med entusiasm och skulle i mera sammandragen form varit den föregående föga underlägsen. Som särdeles förtjänstfullt bör påpekas dess 'kortfattade sammandrag'».

3:e priset — »för dess fullständiga, korrekta och måttfulla framställning af frågan».

Då prisnämndens dom var enhällig, hade Sällskapet, jämlikt sitt ofvanberörda beslut af den 14 september 1897, endast att stadfästa densamma. Namnsedlarna till de prisbelönda skrifterna blefvo nu brutna, den med 1:a priset utmärkta författa-

ren, hvilken ej i namnsedeln angifvit sitt namn, anmälde sig, hvarefter resultatet af täflingen befanns vara, att Svenska Läkarsällskapet tillerkänt:

1:a priset å 1,500 kr. åt regementsläkaren vid Skånska Dragonregementet m. m. *Emil Nathanaël Nilsson*;

2:a priset å 1,000 kr. åt extra provinsialläkaren i Nyfors distrikt *Rikard Alexander von Post*; och

3:e priset å 500 kr. åt f. d. förste provinsialläkaren i Gefleborgs län och provinsialläkaren i Gefle distrikt m. m. *Johan Edvard Bergwall*.

Därjämte utmärkte Sällskapet, på prisnämndens enhälliga förslag, 6 af de öfriga täfningsskrifterna med s. k. *hedersomnämmande*.

Den uppgift, till hvars lösande Svenska Läkaresällskapet uppfordrat landets läkare, hade sålunda, att döma af täfningsskrifternas antal och prisnämndens dom, ej blott blifvit med intresse omfattad, utan ock framkallat verkligt goda arbeten. Till en eller flera populära tuberkulosskrifter fanns nu material nog. Det återstod endast att finna det lämpligaste sättet för detta materials användning.

Såsom ofvan nämnts, hade Kongl. Maj:t ålagt Sällskapet att efter täfningens slut inkomma med de belönade skrifterna samt därvid tillika föreslå åtgärder till deras offentliggörande och spridning. I den und. skrifvelse, Sällskapet på grund häraf nu aflät till Kongl. Maj:t, angifvas tre olika sätt härför. De prisbelönda uppsatserna kunde antingen publiceras i någon för folkupplysning afsedd skrift med mycket stor spridning eller ock kunde någon af dem i ett kortare sammandrag införas i almanackan. Det tredje alternativet vore, att skrifterna i fullständig form trycktes och utdelades på statens bekostnad i en större upplaga, som skulle kostnadsfritt utgå till folkskollärare, presterskap och kommunalnämnds-ordförande äfvensom genom vissa ämbetsläkare spridas till andra lämpliga personer.

Medicinalstyrelsen, hvars yttrande häröfver af Kongl. Maj:t infordrades, anför, att, då ingen tidskrift af den i 1:a alternativet angifna beskaffenhet, Styrelsen veterligen, funnes i vårt land och då såväl i en sådan tidskrift som i almanackan de prisbelönda skrifterna skulle endast i ytterst sammandragen form kunna publiceras, det 3:e alternativet vore det bästa; att det emellertid syntes tillräckligt, om endast den med 1:a priset belönade skriften blefve på statens bekostnad tryckt och kostnadsfritt utdelad, hvarvid spridningen lämpligast syntes böra ske genom de myndigheters försorg, hvilka fungerade såsom hygienens och undervisningens målsmän, eller således genom alla

hälsovårds- och kommunalnämnder samt alla förste provinsialläkare, provinsial-, extra provinsial- och stadsläkare äfvensom alla skolråd; att, om till hvar och en af dessa myndigheter och tjänstemän utlämnades i medeltal 20 ex., det skulle till den första utdelningen åtgå 100,000 ex.; samt att tillfälle jämväl borde beredas såväl ofvannämnda som alla andra praktiserande läkare att requirera och i mån af tillgång utbekomma exemplar för utdelning.

På grund häraf anser Styrelsen, att af den med 1:a priset belönade skriften en första upplaga borde tryckas i 200,000 ex. samt därvid vederbörande boktryckare tillförbindas att mot öfverenskommet pris vid rekvisition trycka nya upplagor, hvar och en af minst 50,000 ex. I sammanhang härmed meddelas, att Styrelsen från en boktryckerifirma i Stockholm (K. L. Beckmans boktryckeri) infordrat anbud å tryckning och bindning af en upplaga å 200,000 ex., hvilket anbud uppginge till 14,355 kronor. För skriftens distribuering anser Styrelsen ett ytterligare belopp af omkring 1,500 kronor blifva behöfligt.

Men härjämte hemställer Styrelsen, under åberopande af prisdomarnas fördelaktiga omdöme om den med 2:a priset belönade skriften (af extra provinsialläkaren *von Post*), att äfven denna måtte genom statens försorg befordras till trycket, dock ej för att kostnadsfritt utdelas, utan för att till så moderat pris som möjligt säljas till allmänheten, då det vore antagligt att genom vederbörande yrkesinspektör ägare af fabriker, bruk o. d. skulle kunna förmås att inköpa exemplar deraf till utdelning bland arbetarna, för hvilka just denna skrift genom sitt skriftsätt syntes särskildt egnad.

Läkaresällskapet hade i sin und. skrifvelse ansett den med 2:a priset belönade skriften böra hembjudas till en förläggare. »Den synes nämligen», säger Läkaresällskapet, »äga så afsevärda förtjänster, särskildt i afseende å den lyckligt träffade folkliga tonen i framställningen, att dess öfverlemnande till allmänheten måste betraktas såsom högelingen önskvärdt. I afseende å ämnets begränsning och framställningssättet synes denna skrift vara synnerligen väl afpassad för den industriella arbetarens bildningsgrad».

Kongl. Maj:t resolverade i frågan genom nåd. bref den 6 oktober 1899. Där i uppdrogs åt Medicinalstyrelsen att, efter infordrande af ytterligare anbud, ingå aftal för statens räkning på billigaste villkor med någon boktryckare om den med 1:a priset belönade täflingsskriftens tryckning i en första upplaga på 200,000 ex. samt bindning i pappband, med förbindelse för samma boktryckare att till visst pris verkställa tryckning och bindning af eventuella nya upplagor af minst 50,000 ex. Distri-

bueringen skulle därefter utföras af Styrelsen i den af Styrelsen föreslagna ordning och omfattning. Till bestridande af kostnaderna för denna första upplagas tryckning, bindning och distribuering anvisade Kongl. Maj:t ett belopp af högst 16,000 kronor.

Beträffande den med 2:a priset belönade skriften, förklarade Kongl. Maj:t i samma nåd. bref sig finna, att äfven den borde på statens bekostnad tryckas i en upplaga af minst 20,000 ex. och genom bokhandeln eller på annat lämpligt sätt hållas allmänheten tillgänglig för så lågt pris, att det ej utgjorde hinder för vidsträckt spridning af skriften; och anbefalles Styrelsen på grund häraf att infordra anbud samt inkomma till Kongl. Maj:t med utredning i ämnet.

Styrelsen började med infordrandet enligt Kongl. Maj:ts föreskrift af anbud å den stora 200,000-upplagan. Och det begaf sig, att bland 8 inkomna anbud Styrelsen fann sig kunna antaga ett af Köersners boktryckeri-aktiebolag i Stockholm afgifvet, hvori denna firma åtog sig att verkställa arbetet för ett pris af endast 10,000 kronor. För hvarje ny upplaga å 50,000 ex. betingade sig samma firma en proportionell ersättning af 2,500 kronor.

Detta var i december 1899. På våren 1900 förelåg den Nilssonsska tuberkulosskriften färdigtryckt. Titeln lydde nu »*Om lungsots*». Den lilla boken presenterade sig i ljusgrönt pappband, bekvämt fickformat, tryckt på godt papper och med en redig stilsort. Den omfattade 47 sidor och illustrerades af några afbildningar af olika spottkärl.

I maj tog distributionen i Medicinalstyrelsen sin början och fortgick hela sommaren, i den mån exemplaren dit levererades. Enligt Styrelsens eget, af Kongl. Maj:t gillade förslag skulle den första utsändningen endast omfatta hälften af upplagan eller omkring 100,000 ex. För att kunna hålla sig inom detta tal blef det nödvändigt att gå sparsamt tillväga. En kalkyl i sådant syfte utarbetades, enligt hvilken utdelningen till skolrådets ordförande skulle omfatta 1 ex. på 10 skolbarn och utdelningen till hälsovårdsnämndernas eller, där särskilda sådana ej funnos, kommunalnämndernas ordförande 1 ex. på 100 invånare. De tjänsteläkare, till hvilka skriften skulle sändas (förste provinsial-, provinsial-, extra provinsial- och stadsläkarna), fingo hvar och en 20 ex. Hvarje försändelse åtföljdes af ett tryckt cirkulär af samma format som boken, hvori Medicinalstyrelsen angaf skriftens tillkomst och ändamål samt anhöll att få taga adressatens medverkan i anspråk för skriftens spridning till så vida kretsar som möjligt af landets befolkning. Uppmärksamheten fästes på, att ej mer än 1 ex.

borde komma samma hushåll till del samt att, där sockenbibliotek funnes, 1 eller 2 ex. borde dit öfverlämnas. Slutligen utlofvades att, om efter skedd utdelning fler exemplar önskades samt rekvisition härå insändes till »Tuberkulosskriftens distributör, Medicinalstyrelsen, Stockholm», en ytterligare sändning komme att i mån af tillgång expedieras.

På detta sätt utsändes under loppet af 2 månader (16 maj—19 juli 1900)

till skolrådets ordförande	41,685 ex.
till förste provinsial-, provinsial-, extra provinsial- och stadsläkare	8,980 „
till kommunal- och hälsovårdsnämnders ordförande	56,960 „
	<hr/>
	Summa 107,625 ex

Exemplaren voro fördelade i 5,596 försändelser, hvaraf 3,360 korsband och 2,236 paket.

På grund af den sparsamhet, hvarmed den första utsändningen sålunda gjorts, blefvo de efterrekvisitioner, hvartill Styrelsen i sitt ofvanberörda cirkulär gifvit en fingervisning, ganska talrika. Därjämte ingingo till följd af ett tillkännagifvande, som Styrelsen lätit införa i de medicinska tidskrifterna, ett antal rekvisitioner från sådana praktiserande läkare, som ej tillhörde någon af de ofvan angifna kategorierna af tjänsteläkare.

Det antal exemplar, som på grund af samtliga dessa rekvisitioner utsändes, utgjorde

till skolrådsordförande	16,680 ex. ¹⁾
till läkare (af diverse kategorier)	3,215 „
till kommunal- och hälsovårdsnämndsordförande	4,695 „
	<hr/>
	Summa 24,590 ex.

Sedan denna 2:a utsändning expedierats under eftersommaren 1900 och rekvisitionerna började ingå mer glest, beslöt Styrelsen den 5 november sagda år att på förste provinsialläkarna i länen samt förste stadsläkarna i Stockholm och Göteborg fördela den hufvudsakliga återstoden af upplagan. Därjämte befanns lämpligt att ihågkomma föreståndarna för våra folkhögskolor samt rektorerna vid våra seminariér för folkskollärare och -lärarinnor äfvensom lärarna vid barnmorskeundervisningsanstalterna i riket med en efter elevantalet afpassad sändning. Enligt detta Styrelsens beslut utskickades

¹⁾ Häraf 10,000 ex. till Stockholms stads folkskolor.

till förste provinsialläkarna och de 2 ofvannämnde	
förste stadsläkarna	47,900 ex.
till föreståndarna för folkhögskolorna	4,330 „
till rektorerna vid folkskollärare- och lärarinne-	
seminarierna	3,760 „
till barnmorskelärarna	920 „
	Summa 56,910 ex.

De sålunda redovisade exemplaren utgöra

1:a utsändningen	107,625 ex.
2:a „	24,590 „
3:e „	56,910 „
	Summa Summarum 189,125 ex.

Af återstående 10,875 ex. kvarligger största delen i Styrelsen för effektivering af ännu då och då ingående rekvisitioner. En del har i mindre partier fördelats bland intresserade personer och myndigheter, såsom skriftens författare, prisdomarna. Svenska Läkaresällskapet, Ecklesiastikdepartementet, de centrala medicinska myndigheterna i Kristiania, Köpenhamn och Helsingfors, hufvudstadstidningarna m. fl. Farmaceutiska Institutet har på begäran erhållit 100 ex., Föreningen Heimdals (i Uppsala) folkbibliotekskommitté likaledes på begäran 100 ex., Fredrika Bremer-förbundet för utdelning bland sina sjuksköterskor 25 ex.

Sålunda kan den stora gratisutdelningen af 200,000-upplagan anses vara med år 1900 i hufvudsak avslutad.

Men ännu en utdelning på statens bekostnad återstod af den Nilssonska prisskriften, en utdelning, som emellertid torde hafva försiggått inom förra månaden (augusti 1901). Den afsåg en för landets finsktalande befolkning enkom verkställd *öfversättning till finska språket* af tuberkulosskriften.

Under sommaren 1900, sedan Medicinalstyrelsens försändelser af tuberkulosskriften hunnit fram äfven till våra nordligaste trakter, inkommo nämligen till Styrelsen icke mindre än tre olika skriftliga framställningar, alla åsyftande att berörda skrift måtte öfversättas till finska språket för att därigenom blifva till gagn äfven för Tornedalens finsktalande befolkning, bland hvilken lungsoten vore mycket spridd, på samma gång stor okunnighet rådde om skyddsmedlen mot sjukdomen. De personer, från hvilka dessa framställningar ingått, voro kyrkoherden i Hietaniemi församling *J. A. Nyman*, föreståndaren för Tornedalens landtmanna- och folkhögskola *Ludv. De Vylder* samt extra provinsialläkaren i Öfver-Torneå distrikt *A. Planck*. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens

län, dit Medicinalstyrelsen remitterade de tre skrivelserna, tillstyrkte på det lifligaste den ifrågasatta åtgärden samt upplyste, att den folkmängd, som skulle komma att draga nytta af en sådan öfversättning, kunde uppskattas till minst 22,000 personer och att Haparanda boktryckeriaktiebolag på förfrågan förklarar sig villigt ombesörja utförandet af öfversättningen äfvensom dennas tryckning och bindning i en upplaga af 2,000 ex. mot en ersättning i ett för allt af 355 kr. Sedan Medicinalstyrelsen i enlighet härmed gjort und. framställning hos Kongl. Maj:t., beviljades genom nåd. bref den 7 september 1900 för den ifrågavarande öfversättningens verkställande samt dess tryckning, bindning och distribution i 2,000 ex. ett belopp af högst 500 kr. Öfversättningen, hvilken uppdrogs åt det af Länsstyrelsen föreslagna boktryckeriaktiebolaget i Haparanda men som därjämte på Medicinalstyrelsens föranstaltande granskades ark för ark af sakkunnig person (docenten i ugriska språk vid Uppsala universitet fil. doktor K. B. Wiklund), har nu omsider hunnit sin fullbordan, och i skriftelse, som i början af augusti 1901 ankom till Styrelsen, anmäler Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, att den finska upplagan är färdigtryckt och öfverlämnad till vederbörande ortsmyndighet för distribution i samma ordning som med den svenska upplagan ägde rum.

Sedan vi sålunda följt den med 1:a priset belönade och på statens bekostnad utgifna tuberkulosskriften till slutet af dess hittillsvarande bana, anhålla vi att få öfvergå till den med 2:a priset utmärkta von Postska skriften.

Vi måste härvid gå något tillbaka i tiden. Såsom förut blifvit nämnt, medgaf Kongl. Maj:t genom nåd. bref den 6 oktober 1899 — jämte den Nilssonska täflingskriftens *helt och hållet* på statens bekostnad skeende publicering och gratisutdelning — att den af extra provinsialläkaren von Post författade täflingskriften skulle få på statens bekostnad *tryckas* för att kunna hållas allmänheten tillgänglig för så lågt pris, att det ej utgjorde hinder för vidsträckt spridning af skriften.

På grund af i detta nåd. bref tillika gifven föreskrift infordrade Medicinalstyrelsen under hösten 1899 anbud i vanlig ordning å den von Postska skriftens tryckning och bindning efter samma mönster som den Nilssonska, men i en upplaga på endast 20,000 ex., och med förbindelse för leverantören att vid behof prestera nya upplagor å 5,000 ex. för visst pris. Resultatet blef, att 7 anbud inkommo från olika boktryckerifirmor, bland hvilka Styrelsen fann det af den ofvan nämnda

firman Kôersner afgifna, hvilket var det lägsta, böra till antagande förordas. Det slutade på en summa af 1,650 kronor, hvarjämte för hvarje eventuell ny upplaga på 5,000 ex. begärdes 385 kronor. I skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställde Styrelsen om detta anbuds antagande, att distribueringen skulle få ske genom lämplig bokhandelsfirma till öfriga bokhandlare i riket samt att för spridning af kännedom om skriften dels annonser måtte införas i ett större antal tidningar, dels cirkulär genom Styrelsens försorg utlämnas till yrkesinspektörerna i riket för att genom dem spridas till industriidkare, hvilka kunde tänkas villiga att inköpa och utdela skriften bland sina arbetare. Bokhandelspriset föreslog Styrelsen till 20 öre.

Kongl. Maj:t gaf genom nåd. bref den 19 januari 1900 sitt bifall till hvad Styrelsen sålunda hemställt, dock med den ändring att bokens pris nedsattes till 15 öre.

På sommaren 1900 var tryckningen fullbordad och upplagan färdig att levereras. Boken, tryckt med samma stilsort och på likadant papper som den Nilssonska samt liksom denna bunden i ett pappband af klargrön färg, är till formatet något större liksom den innehåller 17 sidor mer. Den af författaren gifna titeln: *Hvad kunna vi göra mot tuberkulosen?* har icke blifvit ändrad.

Till distributör af upplagan antog Medicinalstyrelsen bokhandelsfirman Samson & Wallin, numera »Nordiska bokhandeln». Enligt därifrån erhållet meddelande fanns den 23 april 1901 (då Nordiska bokhandeln öfvertog affären) i lagerbehållning hos landets bokhandlare kvarliggande 5,683 ex. af de 19,000 ex., som till firman blifvit utlämnade för distribution (1,000 ex. af upplagan hafva disponerats af Styrelsen).

Liksom den Nilssonska skriften genom sin öfversättning till finska språket möjligen kan blifva till gagn äfven utom det lands gränser, för hvilket den är skriven, så har också för doktor von Posts tuberkulosskrift sådana utsikter — och det i högre grad — blifvit öppnade. En öfversättning till engelska språket af densamma har nämligen med vederbörligt tillstånd utförts, närmast afsedd för Amerikas förenta stater. En af konsulerna för dessa stater, herr Victor E. Nelson i Bergen, hvilken fattats af intresse för arbetet, har nämligen på därom gjord ansökning erhållit genom nåd. bref den 23 mars 1900 Kongl. Maj:ts medgifvande att, sedan doktor von Posts skrift utkommit från trycket på svenska, få utan hinder af svenska statens äganderätt till skriften från trycket utgifva öfversättning därpå på engelska språket. Denna öfversättning lär äfven, enligt hvad vi inhämtat, varit färdig redan tidigt på våren detta år, då författaren hade tillfälle att genomse

och granska densamma. Under sommaren skulle tryckningen och utgifningen verkställas i Amerika.

Vi hafva nu i hufvudsak redogjort för alla momenten i tuberkulosskriftsidéens utveckling. Vi hafva sett, hur denna idé med lifligt intresse omfattats af landets läkarekår, representerad af Svenska Läkaresällskapet, hur den uppkallat ett stort antal medicinska författare, hur Regeringen icke nekat något af de understöd, som begärts för saken — de här ofvan specificerade anslagen uppgå sammanlagdt till 21,150 kronor — samt hur myndigheter och enskilde offrat arbete och omsorg för ändamålets befordrande. Det skulle nu till sist vara en tillfredsställelse att kunna visa, det dessa uppoffringar äfven blifvit af den allmänhet, för hvars skull de tillkommit, mottagna med erkännande. Af den uppgift, vi här ofvan varit i tillfälle att meddela angående antalet osålda exemplar af den von Postska skriften, synes ju, att denna haft god åtgång. Beträffande den Nilssonska skriften saknas ej heller glädjande vittnesbörd, om vi gå till den samling af skrivelser, som »Tuberkulosskriftens distributör» i denna egenkap mottagit. Dessa skrivelser utgöras hufvudsakligen af rekvisitioner å skriften och äro ju redan såsom sådana tydliga bevis på allmänhetens intresse. Sådana rekvisitionsskrivelser hafva ingått till ett antal af omkring 250, största delen från skolrådsordförande (121), därefter från kommunalordförande (83) samt resten (47) från läkare. En stor del af dessa skrivelser innehålla därejämte uttryck, som vittna om verkligt erkännande af skriftens förtjänster och af det gagn, dess spridning bör medföra. Företrädesvis finna vi sådana uttalanden i brefven från skolrådets ordförande d. v. s. vårt presterskap. Intresset är naturligen störst på de orter, där den ifrågavarande sjukdomen genom sina härjningar gjort sig mest bemärkt t. ex. Vermland. Vi anhålla att såsom afslutning få anföra några af dessa skrivelser. Långt fler skulle kunna framläggas, däribland rena tacksägelseskrivelser (exempelvis från folkhögskolorna); men utrymmet manar till största möjliga begränsning. Från skolrådets ordförande i *Östmark* (Vermland) skrives:

Med glädje skall jag genast verkställa utdelning af den mig tillsända skriften. På en folkmängd af $4\frac{1}{2}$ tusen personer, spridda på en yta af 400 qv.km. kan man med 35 ex. icke komma långt. Ville därför strax uttala den önskan, att, om möjligt, kunna erhålla ytterligare så många ex. som låter sig göra. Här härjar lungseten gräsligt och okunnigheten är stor i fråga om försigtighetsåtgärder mot densamma samt liknöjdheten icke mindre. En skrift sådan som denna skall dock läsas och varda till stor nytta.

Från *Sunnemo* (Vermland) skrifer vederb. komminister:

Tacksamt erkännande mottagandet af 25 ex. af boken »Om lungsot», hvilken skrift här begärligt mottagits af allmänheten, får jag vördsamt anhålla att, om möjligt, få mottaga ännu ett antal exemplar, helst lika många som förra gången.

I Vermlands Elfdal öfverhufvud synes lungsot vara en rätt allmän sjukdom. Inom denna församling har den isynnerhet i vissa hus och gårdar uppträdt härjande.

Vederbörande pastor i *Fryksände* (Vermland) skrifer:

Erkännande mottagandet af 50 ex. af den lilla boken om lungsot, hvilken bok genast utsändts till vederbörande enligt begäran, anhålles om ytterligare 100 eller 150, om så ske kan; ty Fryksände är en mycket stor församling och lungsoten griper där omkring sig mer än på någon annan ort inom Sverige, enligt hvad jag kan förstå.

Kyrkoherden i *Snöstorp* (Halland):

Tacksamt erkännande mottagna paket skrifter om lungsoten, ber jag, om möjligt är, att bekomma ytterligare 50 ex. af samma bok till utdelning här i Snöstorp eller så många exemplar som tillgången medgifver. Rätt många personer ha här denna närmaste tiden dött af lungsjukdom och begäret efter ifrågavarande bok är stort.

Komministern i *Bäckebo* (Småland):

Tacksam för de 20 ex. af den utmärkta lilla boken »Om lungsot» af dr Emil Nilsson, som Bäckebo församling redan bekommit, vill under-teknad göra den ödmjuka förfrågan, om Bäckebo församling ytterligare kunde få 20 eller 30 ex. af samma bok; ty det förefaller mig i hög grad viktigt att allt flera bland folket få taga del af dess förträffliga innehåll.

Kyrkoherden i *Allerum* (Skåne):

Den af Eder distribuerade skriften har här omfattats med så stort intresse, att jag skulle vara mycket tacksam för en ytterligare sändning af 50 ex.

Vice pastor i *Ljusdal* (Helsingland):

Då lungsoten är *mycket* spridd inom Ljusdals församling, som utgöres af nära 10,000 personer, så begäres ytterligare *minst* 100 exemplar af den af Eder öfversända skriften »Om lungsot».

